

Церква Сходу була настільки малою, що не мала можливості підтримувати закордонні зв'язки.

Підсумовуючи аналіз феномену Церкви Сходу, необхідно зазначити, що в дослідженнях європейських учених вона отримала недостатнє вивчення. Існування Церкви Сходу є свідченням величч і багатогранності християнського світу. На зорі християнської ери антиномія Схід–Захід виглядала зовсім по-іншому, аніж сьогодні. Заходом для людини Пізньої Античності була Римська імперія, а Сходом – Персія. Відносини між Церквами Сходу і Заходу в силу складних історично–політичних обставин були дуже слабкими. Внаслідок цього, дві частини християнського світу розвивалися по-різному. Представники Церкви Сходу не брали участь у житті Церкви Заходу. У 410 році відбувся Собор Ассирійської Церкви Сходу, на якому постанови Нікейського і Константинопольського Соборів були прийнятими обов'язковими для ассирійців і сформована чітка структура Церкви. Після Ефеського Собору до Церкви Сходу проникла несторіанська христологія, яка визначила її віровчення. В силу історичних обставин, особливо мусульманського завоювання Близького Сходу, Ассирійська Церква Сходу перетворилась у відносно невелику конфесію. Втім, вона є чи не найяскравішим свідченням того, як історично–політичні обставини спроможні вплинути на церковну історію. Кордон між Римською і Перською імперіями став кордоном між Церквами Сходу і Заходу, розділивши їхні історії, віровчення, літургійну традицію та благочестя.

Список використаних джерел

1. Bailey J. B., Bailey M. Who are the Christians in the Middle East? / J. B. Bailey, M. Bailey. – Cambridge (UK): William B. Eerdmans Publishing Company, 2003. – 219 p.
2. Bradshaw P. F., Johnson M. E. The Eucharistic Liturgies: Their Evolution and Interpretation / P. F. Bradshaw, M. E. Johnson. – Collegeville: Liturgical Press, 2012. – 368 p.
3. Maseko A. N. Church Schism and Corruption / A. N. Maseko. – Durban, 2008. – 631 p.
4. Победоносцев К. П. История православной Церкви до начала разделения церквей / К. П. Победоносцев. – Санкт–Петербург: Синодальная типография, 1899. – 235 с. // Pobedonostsev K. P. Istorija pravoslavnoj Tserkwi do nachala razdelenia tserkwiw / K. P. Pobedonostsev. – Sankt–Peterburg: Synodalnaja tytografija, 1899. – 235 s.

Shepetyak O. T., competitor of the Department of Religious Studies, NAS H. S. Skovoroda Institute of Philosophy (Ukraine, Kyiv), oksankaroman@gmail.com

Assyrian Church of the East: a philosophical and religious studies review

The problem of the East–West demarcation line today is a key to demarcation of the world. Throughout history, it has been transformed. Modifications of this division were represented in the history of Christianity. The article deals with the philosophical and religious analysis of the formation and development of the Assyrian Church of the East as a cultural and religious phenomenon. The history of the Assyrian Church shows Christianity as a multi-faceted civilization complex whose area of distribution is not limited to Europe. This Church is also an illustrative example of the importance of the political circumstances of religious history. Originated outside the Roman Empire, the Church of the East became the representative of Persia Christianity and created an alternative to the Church of the Roman Empire. During the Christological discussions of the 5th century, the Church of the East experienced the effects of Nestorianism, which separated from the Church of the West not only geographically, but also theological. Comprehensive study of the historical parts of Christianity is necessary for the formation of a general picture of religious history and the philosophy of its creation.

Keywords: Church of the East, Christianity, Nestorianism, Persia, theology.

* * *

УДК 316:124.5:796.011

Олексин І. Я.,
здобувач кафедри філософії, Житомирський
державний університет ім. Івана Франка
(Україна, Житомир), gileya.org.ua@gmail.com

ЦІНІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УНІВЕРСАЛІЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Проаналізована сутність спорту як феномена культури під кутом зору аксіології в аспекті існування іманентного зв'язку спорту з домінуючою у соціумі системою цінностей та ціннісних орієнтацій. Встановлено, що в процесі еволюції спорту як соціального інституту відбувається формування універсалій його аксіологічних засад, поза осмисленням яких ускладнюється дослідження питання сутності ціннісного потенціалу спортивної діяльності взагалі. Зазначено, що універсалії культури варто розглядати, з одного боку, як базові цінності культури, а з іншого, як те спільне, що є наобранням різних культурних традицій та смислів.

Ключові слова: ціннісний потенціал, спортивна діяльність, спорт як соціокультурний феномен, універсалії ціннісних засад спорту, європейська культура, ціннісний ареал культури, комерціалізація спортивної діяльності.

В умовах глобалізованого суспільства спорт неухильно набуває такої визначальної ролі, що є всі підстави вважати його одним із пріоритетних видів людської діяльності, що потребує всебічного, комплексного соціально–філософського аналізу. Тому ґрунтовне дослідження цінностей спорту як унікального засобу виміру як фізичних, так і духовних сил особистості, її здібностей та потенційних можливостей, саме під кутом зору функціонування соціальних цінностей, обумовлює ретельний розгляд тих найвищих цінностей, що лежать в його основі й утворюються у відповідності до певного ідеалу як визначального шабля в ієрархії аксіологічного простору.

Виходячи з того, що філософія фіксує в мисленні в якості його фундаментальних і опорних засобів своєрідне смислове ядро у вигляді універсалій культури, складовими елементами яких є базисні положення, припущення та аксіоми, варто особливо відмітити, що під універсаліями культури (від лат. *universalis* – загальний) слід розуміти загальнолюдські репрезентації діяльності та культурного досвіду. І те загальне, що має місце в будь–якій культурі, необхідно розглядати як універсалії в сфері культури. Тому основним завданням цієї статті є розгляд не повною мірою дослідженого в соціальній філософії питання сутності ціннісного потенціалу спортивної діяльності саме в універсаліях європейської культури.

Аналіз різних аспектів сутності ціннісного потенціалу спортивної діяльності присвячена низка філософських праць таких українських вчених як С. М. Бачунов, В. Є. Білогур, Л. М. Газнюк, М. М. Ібрагімов, М. М. Сاینчук, Ю. А. Семенова, Л. А. Шеремет. Серед зарубіжних дослідників аналізованої вкрай важливої філософської проблеми варто назвати, насамперед М. О. Богданову, М. М. Візітея, В. М. Видріна, А. М. Лубишчука, Л. І. Лубишчука, Р. А. Пілюана, М. Я. Сарафа, В. І. Столярова та ін. Разом з тим, як в вітчизняній, так і в зарубіжній філософській думці проблема всебічного осмислення ціннісного потенціалу спортивної діяльності саме в універсаліях європейської культури ще набула широкого висвітлення і потребує свого подальшого, комплексного, ґрунтового розгляду.

Мета дослідження. Цілком закономірно, що в контексті дослідження основних напрямів реалізації спортом загальнокультуротворчої місії, вкрай актуальним є

питання розгляду шляхів втілення ціннісного потенціалу спортивної діяльності в спортивну практику, що сприяє осмисленню параметрів соціального простору спорту як соціокультурного феномена глобалізованого суспільства. Тому метою нашої публікації є комплексний аналіз конкретних шляхів реалізації ціннісного потенціалу спортивної діяльності саме в універсальних європейській культури, котра є тим фундаментом на якому існує взаєморозуміння в процесі міжкультурної комунікації та відбувається функціонування єдиного, та разом з тим багатовекторного соціокультурного світу.

Універсалії культури – це незмінні, вічні екзистентні та онтологічні критерії буття людини, сумарна аксіоматика суб'єктивного досвіду людини, базові категорії картини світу. Головною ознакою універсальї культури є те, що вони утворюють тло, на якому формуються та функціонують зразки культури кожного народу. «Універсалії культури, – справедливо зазначає В. Г. Ланкін, – є фундаментальними категоріями картини світу, незмінними супутниками і орієнтирами людського буття. До них належить мова та символи культури, спільна праця, спорт, освіта, наявність ритуалів, системи спорідненості, правила взаємодії статей» [1, с. 15].

Причому, під універсальїями культури варто розуміти такі цінності, норми, традиції, що притаманні будь-якій культурі, незалежно від історичного часу, соціального та політичного устрою соціуму. Більш того, універсалії культури необхідно розглядати, з одного боку, як цінності культури, а з іншого, як те спільне, що є надбанням різних культурних традицій. Тому в кожній культурі мають місце ціннісні орієнтації, що набувають вигляду універсальї, які є її цеглинками, основою, сутність яких не вичерпується тим, що вони є загальними поняттями, категоріями картини світу, в силу того, що вони є й формами всезагальності, що «визначаються притаманними не лише мисленню, а й незалежній від нього реальності» [2, с. 446].

Варто сказати, що серед сімдесяти таких найбільш значимих універсальї культури, як календар, освіта, етика, етноботаніка, космологія, мистецтво, закон, медицина, шлюб, тощо відомий американський антрополог, Джордж Пітер Мердок, спорт ставить на перше місце, що є яскравим свідченням визнання величезного його соціокультурного потенціалу, надійного засобу виміру людських здібностей та можливостей [3].

В цьому плані виникає питання чому саме існують універсалії культури в суспільному житті? Необхідно зазначити, що причиною існування універсальї культури більшість вчених антропологів, філософів, культурологів вважають наявність таких біологічних факторів, як потреба в їжі, житлі, теплі, існування двох статей, вікові відмінності між людьми, засвоєння різних, насамперед трудових, а також спортивних навичок. І саме в цій площині виникає безліч проблем, що мають бути вирішені на основі тієї чи іншої культури. Причому, певні цінності та способи мислення є також універсальними. Слід не забувати, що всі культури зорієнтовані на те, щоб сприяти задоволенню певних життєвих, соціальних, психологічних потреб людини, в той час як існують різні формати, прийоми, варіанти їх задоволення.

Разом з тим, універсалії культури – це наріжний камінь, що обумовлює взаєморозуміння в процесі

міжкультурної комунікації і забезпечує формування та функціонування єдиного, та разом з тим, багатовекторного соціокультурного світу. Зазначені фундаментальні форми свідомості сприяють селекції, структуруванню, трансляції соціального досвіду, оскільки утворюють відповідну шкалу цінностей, обумовлюючи основи як розуміння, так і емоційного сприйняття особистістю об'єктивного світу.

Подібні когнітивні та ціннісно–нормативні структури визначаються як смисли культури, як базові світоглядні категорії [4]. Ось чому виникає нагальна потреба дослідити сутність спорту як феномена культури саме крізь призму аксіології, оскільки існує нерозривний зв'язок спорту з домінуючою у соціумі системою цінностей та ціннісних орієнтацій.

В контексті нашого аналізу привертає увагу позиція А. В. Лук'янова і Н. Ю. Мазова, які, досліджуючи механізм зв'язку спорту та культури, зауважують, що такі базові категорії соціально–цілісної системи спорту, як конкуренція, змагання, принцип можливостей, прагнення до рекордів, об'єктивна оцінка і кількісний критерій, що визначають її основу, є типовими та відмінними рисами сучасного суспільного буття [5, с. 174].

Разом з тим, зазначені базові категорії соціально–цілісної системи спорту можуть бути всебічно осмислені лише за умов врахування глибинної сутності спортивної діяльності, продуктивний аналіз якої вимагає «такої техніки дослідження, в межах якої спорт виступав би не лише зовнішньою реальністю, репрезентованою його об'єктивними формами, але й реальністю психічною та духовною, що містить у собі ті суб'єктивні феномени, які складають внутрішній план цієї діяльності» [6, с. 23].

І саме суб'єктивні феномени, які складають внутрішній план спортивної діяльності, функціонують, багато в чому, завдяки притаманній цій системі властивих їй цінностей. «Ця система цінностей, – не без підстав зауважує С. М. Бацунов, – аксіологічна структура» спорту робить його в символічному плані надзвичайно привабливою моделлю (справедливою, хоча й не безконфліктною) людського світу, громадського життя, взаємних відносин між сторонами, що суперничають, окремими особами або групами» [7, с. 175]. Причому, в спорті, як привабливої моделі людського світу, слід бачити дві сторони, оскільки він є боротьбою й розвагою, символізує війну й одночасно буденність мирного життя разом з її радостями, надіями й намірами, які не здійснились [8, с. 8].

Не ставлячи перед собою завдання всебічного аналізу зазначених двох діаметрально протилежних сутнісних характеристик спорту як тілесно–духовного опанування людиною оточуючого середовища, варто сказати, що інституалізація «сучасного спорту і трансформація його із аматорського в професійний, формування на його основі потужної бізнес структури інсценує всі вади та переваги нинішнього культурно–цивілізаційного процесу, активно впливає на всі сторони життя суспільства, що стало приводом його неоднозначних оцінок» [9, с. 170–171].

Не вдаючись в детальний аналіз неоднозначних оцінок спорту, що мають місце в сучасній соціально–філософській літературі, необхідно звернути увагу на те, що саме в процесі еволюції спорту як соціального

інституту формуються універсалії його ціннісних засад, поза осмисленням яких ускладнюється дослідження питання сутності аксіологічних аспектів спортивної діяльності взагалі. «В глибині першооснов культури, – наголошує В. Є. Білогур, – ми знаходимо невідрефлексовані і не артикульовані потяги до заняття спортом, що формуються в процесі еволюції інституту спорту, формуються пріоритети удосконалення особистості за рахунок спортивної діяльності та формуються універсалії ціннісних засад спорту як ареалу людиновимірності спортивної діяльності та можливості її гуманізації як соціальної практики» [10, с. 120].

Причому, формування універсалій ціннісних засад спорту, здійснюється на основі культурних смислів, що функціонують у межах ірраціональної сфери свідомості людини і в змозі визначати світоглядну базу будь-якої теорії. Культурні смисли, що сприймаються особистістю, як правило, не свідомо, виступають для неї як очевидні і незаперечні, і на основі яких вона здійснює свою діяльність, зокрема спортивну. Разом з тим, культурні смисли здатні формувати таку реальність, яка орієнтує активність особистості до такої міри, що вихід свідомості за її межі означає одночасний вихід як за межі цієї культури, так і самої себе.

Ось чому, соціальна складова спорту полягає в тому, що саме спортивна дія здатна добудовуватися до своєї граничної істинності виключно за умов інтерперсональних відносин. «Спортивна дія, – зауважує Л. А. Шеремет, – це не просто акт виходу людини за межі своїх можливостей, це – акт духовності як необхідної умови творчості та самореалізації особистості, соціокультурної активності людини, її життєвої енергії, спрямованої на перетворення самого себе та навколишньої дійсності. Спорт допомагає здійснити рух від фізичного до «розумного» тіла в тому плані, що він активізує не лише тілесні, але й духовні потенції, примушує бути мужнім, витривалим, захищати людей від багатьох небезпек, – отже, бути людиною етичною» [11, с. 166].

Таким чином, розглядаючи спортивну дію як важливу умову соціокультурної активності людини, орієнтованої на перетворення як навколишнього середовища, так і самої себе, необхідно зазначити, що морально-світоглядна проблематика спортивної діяльності набуває рис визначальної у формуванні саме цілісної особистості завдяки людиновимірній сутності спорту. Тому, розуміючи значення спорту як феномена культури, варто наголосити, що «сучасна фізкультурно-спортивна культура виходить на авансцену культурно-історичних практик, є стабілізуючим фактором в динаміці крос-культури, а тому морально-світоглядна проблематика фізкультурно-спортивної діяльності стає основним сенсоутворюючим фактором її цілісності та цілісності людини в ній» [12, с. 223].

Досліджуючи сутність ціннісного потенціалу спортивної діяльності в універсаліях європейської культури, слід звернути увагу на переконливу позицію С. М. Бацунова про те, що спорт як соціокультурний феномен визначає формування в особистості низки цінностей: фізичних – фізичного розвитку і вдосконалення людей, збереження та зміцнення їх здоров'я, пробудження їх активності, цілісне формування особистості; інтелектуальних – прагнення до постійного розвитку різних

здібностей, умінь, талантів, нахилів, опанування нових знань та всебічного самовираження; духовних – встановлення та зміцнення контактів і дружніх відносин між народами [13, с. 75].

Більш того, ціннісний ареал культури не лише забезпечує потужною енергією спортивну діяльність, яка в свою чергу здатна виконувати роль одного з дієвих засобів актуалізації культурних цінностей, а й утворює стійку систему культурних кодів, за допомогою яких відбувається трансляція її власного змісту та критичне осмислення самої сутності спортивної діяльності. При цьому, критичне осмислення сутності спортивної діяльності набуває найбільшого загострення саме за умов втрати смислами культури функції світоглядних маяків та трансформації досвіду, традицій від покоління до покоління [14].

І саме в процесі спортивної діяльності особистість перебуває в ситуації не лише перевірки своїх потенційних як фізичних, так і духовних сил, а й демонстрації своїх вмінь та досягнень, під час якої відбувається її самоствердження та самоактуалізація. В такому випадку «спортсмен змагається не лише із своїм суперником, але в першу чергу з самим собою. Спорт – це боротьба душі і тіла, спроба розв'язання цього конфлікту, і в цьому полягає загальнокультуротворча місія спорту» [15, с. 68].

Зрозуміло, що успішне здійснення спортом своєї загальнокультуротворчої місії, багато в чому залежить саме від тих ціннісних засад, що визначають його функціонування як специфічної практики духовно-тілесного удосконалення особистості. Ось чому надійним фундаментом всіх прагнень і намірів, що обумовлюють активність особистості у сфері спортивної діяльності є її упевненість та віра не лише у перемогу, а й у здатність панувати як над самим собою, так і над суперником, та потужно впливати на все, що є особистісним її надбанням.

І саме невичерпна енергія активності та постійного прагнення до перетворення й перемог, що є наріжним каменем цієї віри, впродовж багатьох століть визначає становлення й розвиток всієї європейської культури. «Віра в перемогу, – наголошує М. М. Ібрагімов, – надихає «спортивну душу» під час тренувань і виступів на змаганнях, на подолання невірогідних тілесних і душевних перешкод, доводить спортивне тіло до крайнощів, до постійного самообмеження, до самокатування, до постійного самоконтролю, самодисципліни, а тому спорт створює власну релігію, тобто спортивну релігію, теософію спорту» [16, с. 118], в центрі якої перебуває активний тип особистості, здатний брати на себе відповідальність за свої дії, зорієнтовані на перетворення як оточуючого середовища, так і власного буття.

Суттєвими рисами буття такої особистості, що є уособленням європейської ментальності, є діяльність за фундаментальним принципом: «Мій дім – моя фортеця», в основі якого знаходиться установка на пристосування світу до себе та його зміна й перетворення, насамперед суспільства, природи та свого власного «Я». Причому, головним своїм призначенням в світі особистість вважає не лише пізнання закономірностей природних процесів, перебудову соціуму, шляхом вдосконалення своєї власної сутності, а й виправлення, мінімізацію його

недосконалість. Перебуваючи в форматі такої активної економічної, духовної, трудової діяльності, зокрема спортивної, особистість постійно самовизначається, розширюючи тим самим широке коло можливостей самореалізації.

Разом з тим, процес подальшого розвитку спортивної сфери детермінований поступовим посиленням тих ціннісних орієнтацій, ідей, установок, що мають місце в культурі та знаходять свій прояв у принципах універсальності та активізму, що є смислороджуючим фундаментом європейської культури, у якій спортивній діяльності відводиться така роль людської активності, що матеріалізує енергію перетворення людиною самої себе та здійснює тілесно-духовне опанування оточуючого середовища.

Аналіз аксіологічних аспектів спортивної діяльності свідчить про те, що в сучасному українському соціумі мають місце перекохані, обмежені уявлення про сутність здоров'я, спорту, оскільки на різних тижнях нерідко демонструються спортивні змагання під кутом зору жорстокості, культу грубої фізичної сили, що, безумовно, нівелює ціннісні аспекти спортивної діяльності, сприяє її комерціалізації.

В таких умовах спортивна діяльність багато в чому спотворено сприймається молоддю, котра нерідко бажає спортивних перемог будь-яким шляхом, всупереч загальноприйнятим «правилам гри», в тому числі і морально-етичних. Тому що «людина, яка прийшла в спорт повинна завжди і за будь-яких обставин вступити в організовані за певними правилами змагальні відносини з іншими людьми і прагнути за результатом цих відносин виглядати належним чином, в ідеальному випадку – бути першим» [17, с. 28–29].

Отже, першочерговим завданням сучасного глобалізованого суспільства стає збереження людства – та зберігання в людині розумного начала. У контексті цього правомірно говорити про співвідношення духовного і тілесного в людині, її морального та фізичного здоров'я. Виходячи з того, що «глобалізація передбачає, що політична, економічна і соціальна діяльність стає всесвітньою за своїми наслідками» [18, с. 125], є всі підстави стверджувати, що і спортивна діяльність за своїми наслідками набуває ознак всесвітньої, всебічної аналіз якої виходить за межі нашого дослідження.

Разом з тим, актуальною є думка Л. Шермет, за якою комерціалізація спортивної діяльності ставить під сумнів саму сутність притаманних їй цінностей: в силу комерціалізації спорту, сталася переорієнтація поняття цінності на «ціну» й на теперішній час «все частіше звертає на себе увагу суперечність між реальною орієнтацією спортсменів і учасників олімпійського руху на прагматичні цілі та тими цінностями, які здавна проголошує олімпійська філософія. Сучасний спорт, як феномен культури... є продуктом капіталістичного суспільства, товарного виробництва, де відносини людей нагадують відносини між товарами. Внаслідок комерціалізації спорту даний соціальний інститут все більшою мірою стає сферою шоу-бізнесу; на перший план висуваються чинники популярності та видовищності» [19, с. 22].

Ця обставина в значній мірі обумовлена тим, що в умовах глобалізованого суспільства при наявності жорстокої конкуренції відбувається процес істотного

зменшення культурно-духовного компонента спортивно-видовищної сфери.

В свою чергу «перетворення спорту на спортивно-видовищну сферу, – зауважує Ю. Семенова, – ставить завдання теоретичного осмислення соціальної сутності не лише виробників, але й споживачів її послуг. Вболівальники бачать в спортивному видовищі, перш за все, можливість відпочити, розслабитись, стати свідком – співучасником досягнень людини, тобто хоча б опосередковано стати причетним до спортивної діяльності» [20, с. 200–201]. В цьому плані виникає питання: якщо вболівальники, завдяки спортивному видовищу можуть хоча б опосередковано стати причетними до спортивної діяльності, то в чому полягає зміст, обсяг, межі цього поняття. Так, відомий дослідник спорту М. Візітей, зазначає, що спортивна діяльність – це великий спорт, або спорт вищих досягнень [17, с. 10].

Подібне розуміння сутності спортивної діяльності має місце в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» в якому сказано, що «спорт вищих досягнень це спортивна діяльність, пов'язана, з певним видом спорту, яка має на меті шляхом поглибленої спеціалізації та індивідуалізації навчально-тренувального процесу досягнення максимальних, рекордних спортивних результатів» [21, с. 80]. Разом з тим, проф. Б. Шиян, дає дещо іншу трактовку сутності спортивної діяльності, в якій він розрізняє базову частину, що репрезентована діяльністю атлетів, та управлінсько-організаційні, науково-методичні, медичні, матеріально-технічні і кадрові служби, що забезпечують їх ефективне функціонування [22, с. 38].

На наш погляд, зводити весь обсяг поняття спортивної діяльності лише до атлетичних видів спорту не доцільно, оскільки існують такі різновиди спорту, які вимагають від спортсменів в їх змагальній діяльності демонстрації не стільки таких якостей як швидкість, витривалість, сила, скільки інтелектуальних зусиль, що має місце, наприклад, у шахах. Аналізуючи сутність ціннісного потенціалу спортивної діяльності, варто звернути увагу на переконливу позицію М. М. Ібрагімова та М. М. Саїнчук які вважають, що «спорт, онтологією якого є предметно-тілесна практика, демонструє еталони людської тілесності, а тому спортивну діяльність можна розглядати як еталонний вид фізичної культури» [23, с. 172]. Поділяючи зазначену позицію в розумінні спортивної діяльності як еталонного виду фізичної культури, зазначимо, що обсяг нашої статті не дозволяє здійснити всебічний аналіз співвідношення цих понять.

Висновки. Отже, спортивна діяльність, яка здійснюється в сфері професійного спорту вищих досягнень, а також масового, навіть дворового, включаючи вболівальників спортивних видовищ, які мають можливість хоча б опосередковано стати причетними до неї, дає змогу всім її учасникам самоствердження, розкриття своїх потенційних як фізичних, так і інтелектуальних сил, талантів, здібностей та нахилів.

Список використаних джерел

1. Ланкин В. Г. Культурология / В. Г. Ланкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – 137 с. Электронное Учебное пособие для студентов специальности «международный менеджмент (создано 10.10.2009 г.). – Режим доступа: [ctl.tru.ru / files / culturup2. pdf](http://ctl.tru.ru/files/culturup2.pdf)

2. Исупов К. Г. Универсалии культуры / К. Г. Исупов // Культурология XX века. Энциклопедия. – СПб.: Университетская книга, 1998. – Т.2. – 580 с.
3. Мердок Джордж Питер Социальная структура / Пер. с англ. А. В. Коротаева / Джордж Питер Мердок. – М.: ОГИ, 2003. – 606 с.
4. Василенко В. О. Цінність і оцінка / В. О. Василенко. – К.: Наук. думка, 1964.– 160 с.
5. Лукьянов А. В. Спорт как социально–ценностная система / А. В. Лукьянов, Н. Ю. Мазов // Философия и общество. – 2008. – №2. – С.168–184.
6. Богданова М. А. Спорт в современном обществе: антропологическое измерение и перспективы гуманизации: автореф. дисс. ...докт. филос. наук: спец. 09.00.13 – «Философская антропология, философия культуры» / М. А. Богданова. – Волгоград, 2015. – 45 с.
7. Бацунов С. М. Функції та людинотворча спрямованість спорту / С. М. Бацунов // Культурологічний вісник: Науково–теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни. – Запоріжжя, 2013. – Вип.30. – С.172–177.
8. Wohl A., Wychowanie fizyczne dla wojny czy dla pokoju / A. Wohl // Kultura fizyczne. – Warszawa, 1986. – №7–8. – С.6–10.
9. Ібрагімов М. М. «Філософія олімпізму»: комерціалізація ідеалів чи девальвація цінностей / М. М. Ібрагімов // Практична філософія. – 2014. – №2. – С.168–173.
10. Білогур В. Є. Теоретико–методологічна рефлексія спорту як ареалу людиновимірності спортивної діяльності та можливості її гуманізації як соціальної практики / В. Є. Білогур // Гуманітарний вісник ЗДА. – 2016. – №66. – С.112–122.
11. Шеремет Л. А. Спорт як соціальне явище та факт культури: основні аспекти філософського розгляду / Л. А. Шеремет // Мультиверсум: Філософський альманах. – 2014. – Вип.129. – С.158–169.
12. Ібрагімов М. М. Філософія спорту як трансдисциплінарна галузь знань / М. М. Ібрагімов // Практична філософія. – 2015. – №1 (55). – С.222–227.
13. Бацунов С. М. Спорт в системі цінностей: теоретичний аналіз / С. М. Бацунов // Соціальна перспектива і регіональний розвиток: філософія, політологія, соціологія: зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2006. – Вип.1. – С.70–76.
14. Rittner V. Körperbezug, Sport und Ästhetik / V. Rittner // Sportwissenschaft. – 1989. – N.4. – S.359–377.
15. Ібрагімов М. М. Філософія спорту в сучасній постекзистенціалістській інтерпретації / М. М. Ібрагімов // Гуманітарний часопис. – 2013. – №2. – С.63–69.
16. Ібрагімов М. М. Аскеза як праобраз фізичної культури у теософській концепції самозбереження людини / М. М. Ібрагімов // Мультиверсум: Філософський альманах. – 2013. – Вип.2 (120). – С.111–121.
17. Визитей Н. Н. Социология спорта / Н. Н. Визитей. – К.: Олимпийская литература, 2005. – 247 с.
18. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія / М. А. Козловець. – Житомир: Вид–во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.
19. Шеремет Л. А. Фізична і спортивна культура в контексті проблеми формування ціннісних орієнтацій особистості та суспільства / Л. А. Шеремет // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – Вип.5 (77). – С.19–27.
20. Семенова Ю. А. Сучасний спорт в соціокультурному просторі шоу–бізнесу / Ю. А. Семенова // Практична філософія. – 2015. – №1 (55). – С.199–203.
21. Закон України «Про внесення змін до Закону України» Про фізичну культуру і спорт» // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №4. – С.80.
22. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч.1. / Б. Шиян. – Тернопіль: Богдан, 2001. – 272 с.
23. Ібрагімов М. М., Сайчук М. М. Українське товариство філософів спорту – новий громадський рух: проблеми й перспективи / М. М. Ібрагімов, М. М. Сайчук // Практична філософія. – 2016. – №4 (62). – С.171–177.
2. Isupov K. G. Universalii kul'tury / K. G. Isupov // Kul'turologija XX veka. Jenciklopedija. – SPb.: Universitetskaja kniga, 1998. – T.2. – 580 s.
3. Merdok Dzhordzh Piter Social'naja struktura / Per. s angl. A. V. Korotaeva / Dzhordzh Piter Merdok. – M.: OGI, 2003. – 606 s.
4. Vasilenko V. O. Cinnist' i ocinka / V. O. Vasilenko. – K.: Nauk. dumka, 1964.– 160 s.
5. Luk'janov A. V. Sport kak social'no–cennostnaja sistema / A. V. Luk'janov, N. Ju. Mazov // Filosofija i obshhestvo. – 2008. – №2. – S.168–184.
6. Bogdanova M. A. Sport v sovremennom obshhestve: antropokul'turnoe izmerenie i perspektivy humanizacii: avtoREF. diss. ...dokt. filoz. nauk: spec. 09.00.13 – «Filosofskaja antropologija, filosofija kul'tury» / M. A. Bogdanova. – Volgograd, 2015. – 45 s.
7. Bacunov S. M. Funkcii' ta ljudynotvorcha sprjamovanist' sportu / S. M. Bacunov // Kul'turologichnyj visnyk: Naukovo–teoretychnyj shhorichnyk Nyzhn'oi' Nadniprojanshhyny. – Zaporizhzhja, 2013. – Vyp.30. – S.172–177.
8. Wohl A., Wychowanie fizyczne dla wojny czy dla pokoju / A. Wohl // Kultura fizyczne. – Warszawa, 1986. – №7–8. – S.6–10.
9. Ibragimov M. M. «Filosofija olimpizmu»: komercializacija idealiv chy deval'vacija cinnostej / M. M. Ibragimov // Praktychna filosofija. – 2014. – №2. – S.168–173.
10. Bilogur V. Je. Teoretyko–metodologichna refleksija sportu jak arealu ljudynovymirnosti sportyvnoi' dijal'nosti ta mozhlyvosti i'i' humanizacii' jak social'noi' praktyky / V. Je. Bilogur // Gumanitarnyj visnyk ZDA. – 2016. – №66. – S.112–122.
11. Sheremet L. A. Sport jak social'ne javyshhe ta fakt kul'tury: osnovni aspekty filosofsk'ogo rozgljadu / L. A. Sheremet // Mul'tyversum: Filosofsk'kyj al'manah. – 2014. – Vyp.129. – S.158–169.
12. Ibragimov M. M. Filosofija sportu jak transdyscyplinarna galuz' znan' / M. M. Ibragimov // Praktychna filosofija. – 2015. – №1 (55). – S.222–227.
13. Bacunov S. M. Sport v systemi cinnostej: teoretychnyj analiz / S. M. Bacunov // Social'na perspektiva i regional'nyj rozvytok: filosofija, politologija, sociologija: zb. nauk. prac'. – Zaporizhzhja, 2006. – Vyp.1. – S.70–76.
14. Rittner V. Körperbezug, Sport und Ästhetik / V. Rittner // Sportwissenschaft. – 1989. – N.4. – S.359–377.
15. Ibragimov M. M. Filosofija sporta v sovremennoj postekzistencijalistskoj interpretacii / M. M. Ibragimov // Gumanitarnyj chasopys. – 2013. – №2. – S.63–69.
16. Ibragimov M. M. Askeza jak praobraz fizychnoi' kul'tury u teosofs'kij koncepcii' samozberezhennja ljudyny / M. M. Ibragimov // Mul'tyversum: Filosofsk'kyj al'manah. – 2013. – Vyp.2 (120). – S.111–121.
17. Vizitej N. N. Sociologija sporta / N. N. Vizitej. – K.: Olimpijskaja literatura, 2005. – 247 s.
18. Kozlovec' M. A. Fenomen nacional'noi' identychnosti: vyklyky globalizacii': monografija / M. A. Kozlovec'. – Zhytomyr: Vyd–vo ZhDU im. I. Franka, 2009. – 558 s.
19. Sheremet L. A. Fizychna i sportyvna kul'tura v konteksti problemy formuvannja cinnisnyh orijentacij osobystosti ta suspilstva / L. A. Sheremet / Visnyk Zhytomyrs'kogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. – 2014. – Vyp.5 (77). – S.19–27.
20. Semenova Ju. A. Suchasnyj sport v sociokul'turnomu prostori shou–biznesu / Ju. A. Semenova // Praktychna filosofija. – 2015. – №1 (55). – S.199–203.
21. Zakon Ukrai'ny «Pro vnesennja zmin do Zakonu Ukrai'ny» Pro fizychnu kul'turu i sport» // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrai'ny. – 1994. – №4. – S.80.
22. Shyjan B. Teorija i metodyka fizychnogo vyhovannja shkoljariv. Ch.1. / B. Shyjan. – Ternopil': Bogdan, 2001. – 272 s.
23. Ibragimov M. M., Sai'nchuk M. M. Ukrain's'ke tovarystvo filosofiv sportu – novyj gromads'kyj ruh: problemy j perspektivy / M. M. Ibragimov, M. M. Sai'nchuk // Praktychna filosofija. – 2016. – №4 (62). – S.171–177.

References

1. Lankin V. G. Kul'turologija / V. G. Lankin. – Tomsk: Izd–vo Tomskogo politehnicheskogo universiteta, 2009. – 137 s. Jelektronnoe Uchebnoe posobie dlja studentov special'nosti «mezhdunarodnyj menedzhment (sozdano 10.10.2009 g.). – Rezhim dostupa: ctf. tpu.ru / files / culturup2. pdf

Oleksin I. Ya., aspirant of the Department of Philosophy, Zhytomyr State University named after Ivan Franko (Ukraine, Zhytomyr), gileya.org.ua@gmail.com

The value potential of sports activities in the universals of European culture

The article analyzes the essence of sport as the culture phenomenon from the point of view of axiology in the aspect of sports immanent bond existence with sport with a system of values and value orientations that dominates in society. It is established

that in the process of the evolution of sport as a social institution, the universals of its axiological foundations occur, without understanding of which the study of sports activity potential values in general is difficult. It is noted that the universals of culture should be viewed, on the one hand, as the basic values of culture, and on the other, as that common, which is the acquisition of different cultural traditions and meanings.

Keywords: value potential, sports activity, sport as a socio-cultural phenomenon, universals of the value bases of sport, European culture, value range of culture, commercialization of sports activities.

* * *

УДК 130.2

Пивоварська К. С.,
кандидат філософських наук, викладач,
Полтавський юридичний коледж Національної
юридичної академії ім. Ярослава Мудрого
(Україна, Полтава), lumpen@meta.ua

КАНОН VS ФАНОН: МНОЖИННІСТЬ ЗВ'ЯЗКІВ

Розглядається феномен фанфікшену, його генеза і типологія. З'ясовується особливості взаємодії автора та споживача культурного твору; зміни в їх ролях і функціях. Головною проблемою, розглянутою у статті, є проблема співвідношення авторського твору та фанфікшену; для цього на базі принципу поліонізму вводяться поняття «канону» та «фанону». Розглядається поняття «фансервіс» як спосіб зв'язку аудиторії з автором та канону з фаномом. Виокремлено таку частину фанфікшену, як меш-ап, який є граничним випадком злиття автора та послідовника, проаналізовано його особливості.

Ключові слова: фанфікшен, фандом, фанфік, фанон, канон.

Дослідження фанфікшену у зарубіжній історіографії нараховують не більше декількох десятків років, у вітчизняній – і того менше. Але інтерес до цього явища неухильно зростає, як і розмах самого фанфікшену. Так, на одному із найбільш популярних сайтів – <https://ficbook.net/> – на момент написання статті було розміщено 1930821 текстів по найрізноманітніших творах, і це лише один майданчик із багатьох, що функціонують в мережі.

У західній історіографії питання фанфікшену є більш вивченим, не в останню чергу через те, що комп'ютеризація та як наслідок – сплеск мережевої творчості розпочалися там раніше. Фундаментальним є дослідження К. Прасолової, яка на матеріалі творчості послідовників Дж. К. Роулінг усебічно дослідила цей феномен. Також у цій царині працювали Н. Саутіна, С. Попова, Н. Костюріна, Ф. Коппа, А. Дерешо, С. Гвелліан–Джонс тощо. Цікаво зазначити, що основним джерелом, на якому проводять дослідження, є масив фанфіків по всесвіту Гаррі Поттера (фандом, тобто інтернет-об'єднання читачів популярних книг і глядачів серіалів і кінофільмів [1, с. 95], якого є одним із найстаріших та найпотужніших у англомовному та російськомовному просторі; на жаль, український сегмент фанфікшену майже не існує); також значущим є тексти по всесвіту Дж. Р. Р. Толкіна. Зворотній зв'язок автору із фанфікшеном вивчений у статті Е. Четної та Е. Ключикової. У цілому дослідження фанфікшену перебувають на стику філософії, філології, соціології, що обумовлене порубіжністю самого предмету дослідження.

Мета статті. Нам необхідно вирішити низку завдань: окреслити визначення фанфікшену та підходи до його трактування, вирішити проблему взаємодії «автор–фікрайтери–публіка», дослідити існуючі класифікації та функції фанфікшену. Попередні дослідження концентрувалися на збільшенні ролі читачів та зростанні їх активності. Ми хочемо зосередитися також на

тому зворотному впливі, який здійснює фанфікшен на авторів; для цього ми розглянемо поняття канону, фанону та фансервісу. Також як один із варіантів впливу буде розглянутий жанр меш-ап.

Але головним нашим завданням, якому будуть підкорені попередні, буде проба віднайти критерій первинності чи вторинності тексту, а саме те, яким чином той чи інший текст ми можемо віднести до фанфікшену чи до авторського твору. Актуальність цього є беззаперечною, адже величезний масив текстів, створених послідовниками, є надзвичайно цікавим для вивчення – як задля чисто теоретичних питань, так і з огляду на практичну зануреність користувачів. Крім того, це повинно навести лад у заплутаній системі взаємозв'язків творів різних рівнів.

Хоча саме слово «фанфікшен» («фанфікшн») з'явилося відносно нещодавно, як явище воно існувало протягом, без перебільшення, усієї історії літератури. Воно походить від англійського «fanat's fiction», тобто твори, створені послідовниками та шанувальниками будь-якого мистецького твору, які є непрофесіоналами. К. Прасолова дає таке визначення: «фан-фікшн – літературна творчість шанувальників творів популярної культури, що створюється на основі цих творів в рамках інтерпретативної спільноти (фандому)» [2, с. 5]. Зазначимо, що поняття фандому, яке ми вже використали, є надзвичайно важливим: фандом є тією продуктивною та рушійною силою, яка створює навколо одиничного кінцевого продукту нескінченне поле варіацій і модифікацій, які, підтримуючи, змінюючи чи навіть повністю заперечуючи авторський світ, збільшують та наповнюють його, включаючи до свого реального чи віртуального життя. Активний, «живий» фандом – одна із неодмінних умов розвитку фанфікшену, і навпаки – твір породжує фандом як уже неодмінну умову, з якою повинні рахуватися автори.

У найбільш широкому сенсі фанфікшеном називають будь-які твори мистецтва, створені за мотивами чи з використанням героїв і обставин іншого літературного твору. У цьому сенсі до фікрайтерів, тобто людей, які працюють у жанрі фанфікшені, можна віднести і Шекспіра, який опрацював старовинну легенду про принца Амлега, і художників класицизму, які використовували біблійні та античні сюжети, і багатьох інших творців, щодо яких немає сумніву в їх незалежності. Але, як правило, поняття «фанфікшен» не вживається до того масиву текстів, які були створені у доінтернетний період; ніхто, наприклад, не звинуватить І. Купріна у тому, що його оповідання «Суламифь» по суті є ретеллінгом (переповіддю) біблійного сюжету.

Розквіт фанатської творчості став можливим із появою простих та швидких каналів комунікації, яким однаково охоче користуються як творці, так і споживачі культурних цінностей. Можна сміливо стверджувати, що фанфікшен зародився та функціонує за умов безперервного доступу до Інтернету, а також поширення технології Веб 2.0. Саме віртуальні соціальні мережі (Веб 2.0), тобто технології, які дозволяли самим користувачам безперешкодно завантажувати свій контент, стали найбільш сприятливим середовищем для цього.

Із поширенням фанфікшену з'явилися як додаткові переваги, так і певні утруднення як практичного, так і